

**ONDERZOEK NAAR DE BEROEPSKEUZE
VAN DE BEVOLKING VAN EEN VLAAMSE
PLATTELANDSSTAD TUSSEN 1862 EN 1914 :
TIELT**

Nieuwe evaluatie en benadering van bronnen

door

Ronny GOBYN

Licentiaat Geschiedenis R.U.G.

In een micro-studie onderzochten we de sociaal-economische ontwikkeling gedurende de tweede helft van de 19de eeuw tot W.O. I van een Vlaamse plattelandstad in de algemene kontekst van het voor België, voor deze periode, kenschetsende sociaal-emancipatief versnellingsproces en industriële ontplooiing. Meer bepaald deden we dit voor Tielt (1862-1914), één van de voornaamste Vlaamse centra voor oude linnennijverheid in de eerste helft van de 19de eeuw, welke als zeer representatief studiegebied geldt voor de economische en demografische stagnatie, die na de "grote crisis" in Vlaanderen optrad (1).

Bij een sociaal-economische benadering van eender welk gewest neemt een duidelijk overzicht van de beroepskeuze van haar bevolking een zeer belangrijke plaats in. Hoe kan men immers een leefgemeenschap determineren zonder te weten hoe deze samengesteld was ? Een duidelijk overzicht van de beroepssamenstelling biedt niet alleen een onmisbaar werkinstrument voor economisch onderzoek maar vormt tegelijkertijd een stevig schema waarin sociale structuren kunnen uitgezet en geïnterpreteerd worden. Spijtig genoeg overschrijdt dit soort onderzoek zelden een strikt economische interpretatie en stelt men zich voor sociaal onderzoek meestal tevreden.

(1) R. GOBYN, *Tielt na de grote crisis, Bijdrage tot de studie over transitie en stagnatie in Vlaanderen 1862-1914*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., promotor : Prof. Dr. H. Balthazar, 1979. In 1862 verkleinde het Tielts grondgebied en ontstond de gemeente Schuiferskapelle.

den met een aantal illustratieve cijfers uit de economische benadering.

In deze tekst hebben we de bedoeling uiteen te zetten hoe we het specifieke probleem van de beroepskeuze van de Tielitse bevolking voor de periode 1862-1914 benaderd hebben en met deze microstudie hopen we tegelijkertijd een bijdrage te leveren tot de aanpak van deze problematiek in het algemeen.

Het raadplegen van de diverse 19de-eeuwse officiële tellingen levert niet meer op dan een vaag uitgangspunt. Naast de interne kritiek die op elke telling afzonderlijk dient uitgeoefend te worden, stuit men op het probleem dat de meeste tellingen onderling onvergelykbaar zijn (2). We wijzen hier bijvoorbeeld op de vaak variërende criteria en methodes van de landbouwtellingen van de 19de eeuw. Daarbij komt nog dat de meeste inlichtingen nationaal of provinciaal — bij beroepstellingen altijd — verwerkt werden, zodat ze hier onbruikbaar zijn. Tijdens de vorige eeuw en tot het midden van deze eeuw werden de cijfers uit deze nationale officiële tellingen haast zonder uitzondering kritiekloos overgenomen. Pas sinds twintig jaar is men deze cijferreeksen voorzichtiger beginnen aanwenden. Sommige auteurs probeerden na kennis genomen te hebben van de vele tekortkomingen van de betreffende tellingen via diverse ingrepen de zieke plekken te verwijderen of te omzeilen en via allerlei hulpmiddelen een eigen "cocktail" samen te stellen. Een drietal microstudies aangaande de crisis van het midden van vorige eeuw op het Vlaamse platteand, onlangs uitgevoerd aan de R.U.G. beklemtonden dat we niet alleen zeer voorzichtig moeten zijn met de cijfers uit de officiële tellingen maar ook met ingrepen in deze cij-

(2) Een kritisch overzicht van diverse nationale 19de-eeuwse officiële tellingen vinden we o.a. bij P.M.M. KLEP, "De agrarische beroepsbevolking van de provincies Antwerpen en Brabant en van het Koninkrijk België 1846-1910, Nieuwe evaluaties van kwantitatief-historisch materiaal", *Bijdragen tot de Geschiedenis*, LIX, 1976, 1-2, pp. 25-69; zie ook G.L. DE BRABANDER, "De regionaal-sectoriële spreiding van de economische activiteiten in België, 1846-1910. Een bronkritische benadering", *Bijdragen tot de Geschiedenis*, LXI, 1978, 1-2, pp. 97-183.

fers (3). Uit elk van de studies kwam naar voor hoe noodzakelijk het is de plaatselijke bronnen te raadplegen voor het bestuderen van de economische bedrijvigheid of de beroepssamenstelling van een bevolking. In zijn micro-studie over Brussel kon J. Hannes door gebruik te maken van plaatselijke bronnen (patentlijsten) niet alleen de grote tekortkomingen van de beroepstelling van 1846 aanwijzen, maar slaagde hij er daarbij in een sterk gecorrigeerd overzicht van de beroepsbevolking te geven (4).

We citeren uitvoerig uit een nawoord van een artikel geschreven door de demograaf R. Lesthaeghe, daterend uit 1974 : "...Analyses van de beroepsbevolking zijn onbestaand of beperken zich tot een beschrijvende opsomming. En misschien nog het belangrijkste onontgonnen gebied : de analyse van de demografische, economische en sociale karakteristieken van de populatie gedurende de 19de eeuw en meer bepaald de periode van de grote verschuivingen tussen 1840 en 1900. Al te vaak laat men zich leiden door de impressie dat deze periode door de volkstellingen (industrie- en landbouwtellingen) is gedekt en dat men te maken heeft met ontgonnen terrein. Niets is echter minder waar. De nationale en regionale statistieken stellen slechts de problemen scherper. De oplossing ervan ligt in gedetailleerde dorps- of streekmonografieën (...) Daar alleen kunnen we de verfijning vinden die we zo missen bij de gestandaardiseerde tabellen in de volkstellingen (industrie- en landbouwtellingen)" (5).

Deze uitspraak had uiteraard hoofdzakelijk betrekking op het demografisch onderzoek, maar is dit citaat niet evenzeer toepasselijk voor de problematiek betreffende de economische bedrijvigheid, de

(3) I. HOSTE, *Micro-onderzoek over sociaal-economische mutaties in een plattelandsgemeente tussen 1830 en 1860 : Aalter*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., promotor Prof. Dr. H. Balthazar, 1978.

M. STROBBE, *Micro-onderzoek over sociaal-economische mutaties tussen 1830 en 1860 in de stad Tielt*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., promotor Prof. Dr. H. Balthazar, 1978.

J. VAN DE CASTEELE, *Micro-onderzoek over sociaal-economische mutaties in Adegem tussen 1830 en 1860*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., promotor Prof. Dr. H. Balthazar, 1978.

Micro-onderzoek laat bij uitstek toe de resultaten die algemene studies en tellingen ons verschaffen te nuanceren, te bevestigen of in vraag te stellen.

(4) J. HANNES, *De economische bedrijvigheid te Brussel 1846-47, controle en aanvulling van de Nijverheidstelling van 15.10.1846*, I.C.H.G., bijdrage 81, Leuven-Parijs, 1975.

(5) R. LESTHAEGE, "Een demografisch Model voor de Oostvlaamse landelijke Populatie in de 18de eeuw", *B.T.N.G.*, V, 1974, 1-2, pp. 99-100.

beroepssamenstelling, de sociale en economische mobiliteit... van een bevolking ? We menen van wel.

1. ECONOMISCHE BEVOLKINGSSAMENSTELLING UITGAANDE VAN HET INDIVIDU

In een eerste benadering probeerden we een overzicht te verwerven van de beroepskeuze van de Tieltse bevolking via het reconstrueren van enkele beroepstellingen, waarbij we de beroepen per individu beschouwden. We namen drie doorsneden van de Tieltse beroepssamenstelling, respectievelijk in 1866, 1880 en 1900.

Wat betreft 1866 hadden we het geluk de originele telformulieren van de volkstelling van dat jaar in het Tieltse stadsarchief aan te treffen. Voor 1880 en 1900 daarentegen probeerden we de beroepstelling te reconstrueren aan de hand van de oorspronkelijke inschrijving in de bevolkingsregisters. Wettelijk diende nl. elk nieuw tienjaarlijkse bevolkingsregister op basis van de tienjaarlijkse volkstellingen opgesteld te worden (6).

1.1. 1866

1.1.1. Bronnenkritiek en Werkwijze

Het beschikken over originele telformulieren bood ons grote voordelen en interessante mogelijkheden. Het liet ons immers toe aan lokale kritiek te doen. We konden binnendringen in het — niet verwerkte — beeld dat de plaatselijke telagenten van hun maatschappij hadden, hun werkwijze en de criteria die ze gebruikten nagaan en confronteren met de algemene richtlijnen die vooropgesteld waren.

Elk gezin ontving een telformulier waarin achtereenvolgens geïnformeerd werd naar de naam, het geslacht, de geboorteplaats- en

(6) H. BALTHAZAR, J. DE BELDER, J. HANNES, J. VERHELST, *Enkele bronnen voor de sociale geschiedenis van de 19de eeuw (1815-1914)*, Leuven-Parijs, 1961, p. 27. (I.C.H.G., bijdrage 18).

-datum, burgerlijke staat, beroep, taal, onderricht en "werkelijke" en "gewone" verblijfplaats van elk van de leden van het gezin. Uiteraard was het hier voornamelijk de beroepsnotitie die ons interesseerde.

In de instructies die de telagenten toegestuurd kregen werd speciaal de aandacht gevestigd op de beroepsnotering : "La dixième colonne, qui enregistre les professions ou conditions, réclame une grande attention de la part des recenseurs...", waarna de voornaamste regels opgesomd werden (7).

We konden vaststellen dat de drie Tieltsse telagenten haast steeds de formulieren persoonlijk invulden, waarna het gezinshoofd zijn handtekening onder de verklaringen plaatste. Deze werkwijze was belangrijk voor wat betreft de eenvormigheid van de beroepsnoteringen. In de concrete beroepsnotitie konden we wel verschillen tussen de drie telagenten opmerken. We zullen deze echter niet specifiek aanzien alle formulieren achteraf gecorrigeerd en voor wat betreft de wijze van het noteren van het beroep ongeveer volledig eenvormig werden gemaakt. Deze correcties en aanvullingen moeten hoogstwaarschijnlijk in het licht van de circulaire van 10.1.1867, die de nationale telcommissie rondstuurde, gezien worden. Hierin werd de gemeentelijke administratie aangemaand de telformulieren aan een nauwkeurige controle te onderwerpen, waarbij de beroepsomschrijving speciaal werd vermeld : "En exécutant ce controle, on s'attachera particulièrement à déterminer avec exactitude la profession de chaque personne", waarna de regels uit de instructies nogmaals werden samengevat (8).

Wat de algemene beroepsaanduiding in de Tieltsse formulieren betreft merken we op dat zonder uitzondering naast elke getelde persoon boven de zes jaar minstens één beroep of bezigheid genoteerd werd. Bij de kinderen onder de 12 jaar kreeg een deel een beroepsnotering, de rest werd als "scholier" aangeduid en onder de 6 jaar vonden we deels "zonder", deels niets. Slechts 14 vrouwen kregen de aanduiding "zonder beroep" en niemand werd "ménagère" of "huishoudster" genoemd. Het grote probleem bij de benadering van de economische bedrijvigheid van een 19de-eeuwse bevolking is dat men veelal meer dan één beroep uitoefende. De Tieltsse telagenten vermeldden bij diverse personen meerdere beroepen. Het betrof hoofdzakelijk mensen uit de groothandel, kleinhandel en voe-

(7) *Volkstelling 1866*, pp. XLI-XLII.

(8) *Ibidem*, pp. XLIV.

ding. Achteraf werden er echter tientallen nevenberoepen toegevoegd. Dit was hoofdzakelijk het geval bij "wevers", "landwerkers", "dagloners", "naaisters" en "spinsters". Vage beroepsnamen zoals "koopman", "negociant", "handelaar", "verkoper", "winkelier"... werden meestal nader gespecificeerd (9). Bij "kleermaaksters" werd een onderscheid gemaakt tussen een "meester-kleermaakster" en een "kleermaakstersvrouw". Bij alle ambachtelijke beroepen zoals schoenmaker, timmerman, kleermaker, huidevetter, schilder, metser, bakker,... onderscheidde men de "meesters" van de "gasten" (10). Waar de teller dit niet gedaan had was het achteraf aangevuld. Het leidt geen twijfel dat de later uitgevoerde correcties en aanvullingen de bron een veel grotere waarde hebben meegegeven.

Met speciale aandacht evalueerden we de kwaliteit van de beroepsnotities aangaande de landbouwsector en bij de wevers, omwille van de belangrijkheid van deze beroepsgroepen in het Tieltsse kader. Daarbij komt nog dat voor wat de primaire sector betreft de beroepsclassificatie steeds problematisch is. Het is evident dat een kritische benadering van deze beroepsnoteringen terzelfdertijd reeds tot interpretaties leidde.

Belangrijk is te kunnen vaststellen dat de telagenten de verschillende beroepsnamen : "landbouwer(ster)", "landwerker(ster)", "dagloner(ster)" hanteerden. Berustte deze classificatie echter op bewuste, zij het ongeschreven, criteria ? De aanwijzingen die de telagenten kregen waren in elk geval zeer vaag : "Ranger parmi les ouvriers agricoles, lors même qu'ils exploitent une parcelle de terre pour leur compte, les individus qui louent habituellement leur travail à des fermiers" (11). Wat echter onder "fermier" verstaan werd en wat "habituellement" dekte, werd niet gespecificeerd.

Terwijl we de beroepssamenstelling van de Tieltsse bevolking in de telformulieren van de volkstelling van 1866 uittelden, turfden we het aantal gezinnen waarin het landbouwberoep : "landbouwer(ster)" voorkwam. Op deze wijze telden we 271 gezinnen.

(9) Zie instructies : *Volkstelling 1866*, XLII, E. — Zie telformulier : "Het slach van koophandel, nijverheid, stiel of ambt klaarlijk uitdrukken...".

(10) Zie instructies : *Volkstelling 1866*, XLII, F. — Zie telformulier : "...aanduiden of men meester of werkman is...".

(11) *Volkstelling 1866*, p. XLII.

Volgens onze normen mag iemand "landbouwer" genoemd worden als deze een oppervlakte land, dat het gezin waartoe hij behoort in bezit heeft of pacht, bewerkt, dat groot genoeg is om een gemiddeld gezin in leven te houden. We controleerden of de tijdgenoot gelijkaardige criteria hanteerde zodat we konden uitmaken in hoeverre we waarde mochten hechten aan de toegepaste beroepsterminologie in de landbouwsector. Men moet dus een partij land van een bepaalde respectabele ordegrootte, dat men bezit of pacht, bewerken, om "landbouwer(sters)" genoemd te worden. De minimum ordegrootte ligt, rekening houdend met diverse onderzoeken (o.a. J. Gadsseur, H. Kervyn, G. De Brabander, B. Verhaegen) voor de 2de helft van de 19de eeuw tussen de 2,3 en 3 ha.

We zetten de 271 gezinnen waarin "landbouwers(sters)" voorkwamen uit op de Tieltse tabel i.v.m. de structuur en de eigendomsverhoudingen van de landbouwuitbatingen uit de Landbouwtelling 1866 en we konden vaststellen dat deze wonderwel corresponderden met het aantal uitbatingen groter dan 3 ha., nl. 278. In de naamlijsten van de gemeentebelasting (abonnementsbelasting) van 1866 vonden we 244 namen van aangeslagen landbouwers (gezinshoofden) terug. Slechts de inwoners van de stad die over "genoegzame" middelen beschikten dienden gemeentebelasting (de belangrijkste inkomstenbron van de stad) te betalen (12). In 1866 bv. betaalden 657 van de 2179 Tieltse gezinnen (=30%) dergelijke belasting. Alle wevers-, landwerkers-, daglonersgezinnen, een groot deel van de gezinnen uit de ambachtelijke nijverheid en een deel van de gezinnen waarin kleinhandel bedreven werd betaalden gedurende de tweede helft van de 19de eeuw nooit ook maar 1 F abonnementsbelasting (13). We voerden een beroepsidentificatie van de belastingsplichtigen uit terwijl we de beroepsnotitie uit de telformulieren van de volkstelling optelden. De ervaring wees uit dat ca. elk gezin waarin landbouwers voorkwamen aangeslagen werd. Dit betreft meer dan het vermelde getal 244. Een aantal gezinshoofden hadden immers een niet-landbouwberoep terwijl dit bij zijn vrouw of kinderen wel het geval was, vb. : rentenier, eigenaar, brouwer, molenaar... (14). Uit

(12) STADSARCHIEF TIELT (S.A.T.), 45, *Handelingen van de gemeenteraad*, 22.10.1898.

(13) R. GOBYN, *op.cit.*, pp. 142-153.

(14) Bovendien waren er een aantal personen die we niet konden identificeren, waaronder er zich zeker nog enkele landbouwers bevonden.

wat voorafgaat blijkt dat we zonder twijfel de beroepsnotitie van "landbouwer(ster)" inhoudelijk mogen goedkeuren.

Het is belangrijk te kunnen vaststellen dat we de beide beroepsnoteringen "landwerker" en "dagloner" terugvinden. De 19de eeuwse beroepsnotitie "dagloner" wordt meestal zonder meer geïnterpreteerd als de aanduiding voor iemand die loonarbeid verrichtte bij boeren. We menen echter dat we ons moeten afvragen of dit voor onze bron wel opgaat. Dat men met de beide beroepsnotities wel degelijk verschillende bezigheden aanduidde bewijst het feit dat een aantal personen "dagloner en landwerker" genoemd werden. Ons inziens was een dagloner een persoon zonder eigenlijk werk of beroep; iedereen kon hem voor zekere handenarbeid gedurende onbepaalde tijd in dienst nemen. In de Tieltse gemeenterekeningen vonden we gedurende heel de tweede helft van de 19de eeuw "dagloners" die betaald werden voor bv. het reinigen van riolen, het helpen aan wegenwerken, het witten van muren, het reinigen van gebouwen, het "dienen" van de metsers... (15). Het is evident dat een dagloner ook landwerk kon verrichten. Dit was echter zeker niet zijn specifieke bezigheid. Vandaar dat wanneer een persoon een belangrijk gedeelte van het jaar bij de landbouwers zijn brood verdiende, de telagent het klaarblijkelijk nodig vond hem naast "dagloner" ook de benaming "landwerker" mee te geven. Het was evenmin specifiek voor dagloners dat hun arbeid per dag betaald werd; in 1866 werden immers nog vele arbeiders zoals metsers, timmermans, schilders, loodgieters, kasseileggers, schaliedekkers, landwerkers... op deze wijze vergoed (16).

Voor wat betreft de aanduiding "landwerker" stelt, mijns inziens, het probleem zich heel scherp om te achterhalen wie de tijdgenoot hiervoor in aanmerking nam. Vele historici eisen dat iedereen die loonarbeid verrichtte bij landbouwers of dat alle personen, die gedurende een bepaalde ononderbroken periode (vb. 2 à 3 weken) ophouden een ander beroep uit te oefenen om op het land te gaan werken, deze term toebedeeld krijgen. Indien we met deze stelling onze bron zouden benaderen moeten we dadelijk vaststellen dat het aantal "landwerker"-noteringen veel te gering is. We weten immers dat haast alle thuiswevers een bepaald gedeelte van de zomer hun

(15) S.A.T., 1364-1416, *Bewijsstukken van rekeningen, 1862-1914.*

(16) S.A.T., 1368, *Bewijsstukken van rekeningen, 1866.*

weefgetouw verlieten om op het land te gaan werken (17). Niettemin menen we ons er voor te moeten behoeden de "landwerker"-indicatie in onze bron onmiddellijk als waardeloos van de hand te doen.

Hiermee samengaand willen we eerst de beroepsnotitie van de "wever" bespreken".

De telagenten maakten een duidelijk onderscheid tussen de thuiswevers en de fabriekswevers. De enen werden zonder meer "fabriekwever" genoemd, de anderen duidde men aan als "wever" met de toevoeging voor of achteraan van "werkman" en de aard van het produkt dat men weefde "linnen, wol...". De "fabriekwevers" zijn daarbij allen in een aantal straten van het centrum te lokaliseren (18).

In de buitenwijken van de stad — Tielt-buiten, bestaande uit 9 wijken — onderscheidden zich echter verschillende gevallen van de meest voorkomende aanduiding "linnenwever" of "wever in linnen" met daarbij gevoegd "werkman". In die gevallen komt "werkman" niet meer voor en staat er "linnenwever" zonder meer. Deze aanduiding komt verspreid voor bij de twee telagenten van de buitenwijken. Het meest opvallende is echter dat deze laatste aanduiding haast zonder uitzondering gepaard gaat met de notitie van een tweede beroep : 98 maal op 109. Het betreft 77 maal een beroep uit de landbouwsector. Daartegenover staat dat we bij de circa 1000 wevers uit de buitenwijken waarbij "werkman" aangebracht was nooit een tweede beroepsnotitie aantreffen. We menen dat we hier met een doelbewust onderscheid te maken hebben en niet met een toevallige vergissing waarbij een aantal keren "werkman" vergeten werd (19). We veronderstellen

(17) E. DUBOIS, "L'industrie au tissage du lin dans les Flandres", *Les industries à domicile en Belgique*, volume II, Ministère de l'industrie et du travail, Bruxelles, 1900.

(18) Wel hebben we de moeilijkheid dat steeds dezelfde telagent in 3 straten waaronder de "Fabriekstraat" alle wevers zonder uitzondering "weversgast" noemde. Waren deze thuiswever of fabriekswever? Dezelfde telagent maakte tevens de slordigheid van bij de "werkmanwevers" van een aantal straten in het centrum de aard van de geweven stof niet te vermelden. Deze laatsten waren echter zonder twijfel thuiswevers want in dezelfde straat noteerde de telagent fabriekswevers.

(19) In de vierde wijk troffen we zelfs een persoon aan die "werkman-wever" en "linnenwever" genoemd werd. Daarnaast waren er nog 78 "werkman en linnenwever"-vermeldingen.

dat men met dit onderscheid de twee soorten handwevers die in de thuiswerkende linnennijverheid voorkwamen aanduidde, nl. enerzijds de wevers die werkten in "de oude linnennijverheid van lijnwaden van met de hand gesponnen garens" en anderzijds de wevers die tegen "huurloon" zgn. "mekanieke lijnwaden" vervaardigden (20).

Na de "grote crisis" van de jaren 1840 werd de traditionele linnennijverheid waarin men het principe van "travail à la façon" huldigde, verdrongen. De eerste was een typische huisnijverheid die uitgeoefend werd op de marginale bedrijfjes van zgn. "kortwoonders" en kleine landbouwers, als noodzakelijke verdienste bij een te gering inkomen uit de landbouw. Rudimentair geschetst kwam de organisatie van deze linnennijverheid hierop neer : de wever kocht het vlas bij de grote boeren als het nog groen op het veld stond, verkocht een deel nadat het gezwingeld was (tussen zijn landbouwwerk door) en verwerkte het overige vlas, nadat het met de hand tot garen gesponnen was, tot lijnwaad (21). Het lijnwaad werd verkocht op de plaatselijke markt, hoofdzakelijk aan Noordfranse kooplui. De productie en distributie stonden volledig los van elkaar. De linnennijverheid bezorgde de wevers het inkomen, dat ze tekortkwamen uit hun landbouwactiviteit, nodig om te overleven; de linnennijverheid was niet meer dan een overlevingsindustrie; op de eerste plaats was men landwerker of landbouwer, daarna pas wever.

De "grote crisis" van de jaren 1840 had dit overlevingssysteem, dat beruhte op de diepe verstremgeling van landbouw en linnennijverheid, totaal verwoest. Een nieuwe organisatie van de linnennijverheid : het "werk op bestelling" herstelde het evenwicht in de plattelandsamenleving. De methode bestond hierin dat industriëlen linnenwevers recruteerden, hen de nodige grondstoffen verschaften — mechanisch gesponnen garens wel te verstaan — en hen thuis, volgens hun orders, tegen vooraf besproken prijs lieten weven (22). De patroon dirigerde voortaan de aankoop van de grondstof, de productie en de distributie in functie van de behoefte van de consument. In plaats van een aan de industrialisatie vreemde produktievorm te

(20) S.A.T. 121, *Jaarverslag van het schepencollege 1865-66*, p. 109.

(21) RIJKSARCHIEF BRUGGE (R.A.B.), *Provinciaal Bestuur I*, 121, "Jaarverslag van het schepencollege van Tielt", 1863-64, pp. 87-88.

(22) E. SABBE, *De Belgische vlasnijverheid II, Van het Verdrag van Utrecht tot het midden van de 19de eeuw*, Nationaal vlasmuseum, Kortrijk, 1975, p. 508.

zijn, werd de ambachtelijke linnennijverheid, met een aangepaste organisatievorm, functie van het industrieel kapitalisme.

Wilde men een weefinkomen hebben, dan moest er voldaan worden aan de eisen die de fabrikant stelde; eisen die ingegeven waren door het marktmechanisme, waarin dus factoren als hoeveelheid, snelheid en kwaliteit een grote rol speelden. De wever werd in tegenstelling met vroeger een gesalarieerde die volgens overeenkomst een bepaalde hoeveelheid linnen van een bepaalde kwaliteit binnen een bepaalde tijd moest weven. De weefactiviteit was niet langer de secundaire bezigheid, die een overlevingsinkomen opleverde. Toch kon de fabrikant echter zover niet gaan dat hij de wever helemaal als arbeider voor zich opeiste. De thuisproductie kon zich handhaven naast de mechanische productie omwille van de aanzienlijke kostenbesparing in gebouwen, machines (dikwijls eigendom van de wever) en vooral in loon. In tegenstelling tot de katoenweefnijverheid waren daarbij in de linnennijverheid de mechanische procédés nog niet ontwikkeld, die het mogelijk maakten de produktie zo te versnellen, dat genoemde kostenbesparing ver overtroffen kon worden door een grotere productiviteit (23). De ondernemer was in de mogelijkheid de wevers zagezegd fors "onder te betalen" omdat het gezin aan zijn totaal inkomen kwam door de inkomsten uit het kantwerk (in vervanging van de spinactiviteit) en het landwerk (24). Indien de fabrikant niet toeliet dat de wever op het land werkte, zou hij hem meer loon moeten betalen. Elk weversgezin had een lap grond dat het bewerkte en 's zomers hielp de wever mee aan de oogst bij de grote boeren. Velen werden hiertoe verplicht door de landbouwers die eigenaar van hun "kortwoning" waren; dikwijls betrof het echter een soort traditiegetrouwe plattelandsinstelling van dienstverlening: de boer ploegde de lap grond van het weversgezin, men kreeg het hele jaar goedkope melk, de geit mocht op de weide van de boer grazen... (25).

Er was een nieuw evenwicht gevonden, een nieuwe verstrengeling tussen landbouw en linnennijverheid. In tegenstelling met vroe-

(23) B. VERHAEGEN, *Contribution à l'histoire économique des Flandres*, vol. I, Leuven, 1961, p. 229.

(24) *Industrialisierung vor der Industrialisierung*, Göttingen, 1977, p. 113.

(25) *Annales parlementaires, Chambre des Représentants*, 21.3.1895, pp. 1044-1046, antwoord van de minister van landbouw, M. Van der Bruggen, volksvertegenwoordiger van het arrondissement Tielt, aan E. Vanderveelde.

ger was in deze nieuwe organisatie van de thuisweefnijverheid de landbouw de complementaire, maar noodzakelijke, factor.

Met deze fundamentele organisatorische veranderingen in de ambachtelijke weefnijverheid op het platteland en hier meer bepaald te Tielt, dienen we sterk rekening te houden bij de beoordeling en de interpretatie van de beroepsnotitie in onze beschouwde bronnen. De "wevers" zonder aanduiding "werkman" waren degenen die werkten volgens de principes van de zgn. oude linnennijverheid. Dit beroep was echter secundair, wat blijkt uit het feit dat er nog een andere beroepsnotitie — meestal uit de primaire sector — voorkomt, welke bovendien haast zonder uitzondering op de eerste plaats genoteerd wordt. Volgens de voorschriften diende nl. de belangrijkste bezigheid eerst vermeld te worden (26). De "wevers" met aanduiding "werkman" waren degenen die werkten als loonarbeiders in dienst van een ondernemer volgens het systeem van "travail à la façon". De telcommissie had erop gesteund dat men steeds zou vermelden of de persoon in kwestie "werkman" of "meester" was. Deze wevers werden hier "werkman" genoemd omwille van het feit dat ze gesalarieerde arbeiders waren (27).

Werkten deze laatsten naast hun weefactiviteit nog op het land? Jazeker, maar ongetwijfeld in veel mindere mate dan hun collega's uit de oude linnennijverheid; bovendien waren ze nu vrijgesteld van de activiteiten die gepaard gingen met het bereiden van het vlas; de fabrikant bezorgde hen immers het garen.

Daarbij komt nog dat het beroep "landwerker" in het algemeen slechts heel uitzonderlijk op de tweede plaats vermeld wordt. Met "landwerker" duidde de telagent hoogstwaarschijnlijk de — eigenlijke — landarbeider aan, die voor het grootste gedeelte van het jaar bij de grote boeren werkte. Velen onder hen oefenden daarnaast een secundair beroep uit : zwingelaar, wever (oud systeem), vlaskoopman, "peerdeknecht", ketser, dagloner, tapper...; anderen woonden in bij hun werkgevers.

(26) *Volkstelling 1866*, pp. XXXII-XXXIII, telformulier : kolom 10 : "Het bijzondere beroep of stand ten eerste aanwijzen..."

(27) Daartegenover staan de wevers uit de oude linnennijverheid die zelfstandig waren. Niettemin werden ze geen "meester" genoemd, het weven was slechts een bijberoep. Bovendien kon hun status onmogelijk vergeleken worden met bv. die van een meestertimmerman of -kleermaker of -metser...

We menen dat de tijdgenoot de "landwerkers" volgens een bewust, voor hem evident — doch niet geformuleerd — criterium optekende. Willen we, zoals we reeds stelden, ook nog alle anderen die naast hun hoofdberoep een veel geringere tijd aan landarbeid besteedden als landwerkers opgetekend zien, dan moeten we ons veeleer afvragen wie in de stad Tielt, die in 1866 op 2179 gezinnen 1378 gezinnen telde die een stuk land bewerkten — waaronder 1131 onder de 3 ha. groot — geen landwerker(ster) was !

We kopieerden per gezin alle beroepsnoteringen, zodat we de telling op een eenvoudige wijze voor allerlei verwerkingen of steekproeven zouden kunnen raadplegen. We brachten daarbij zelf enkele wijzigingen in de beroepsnamen aan.

De telagenten vermeldden de kinderen van de landbouwers op uiteenlopende wijze. Soms werden ze "landwerker(ster)", "knecht", "meid", "koewachter", "peerdegeleider" en andere keren werden ze "landbouwer(ster)" genoemd. De benaming had in elk geval iets met de leeftijd te maken, maar vaste criteria werden er geenszins toegepast. We noteerden alle kinderen uit landbouwersgezinnen boven de 12 jaar als "landbouwer(ster)", tenzij ze uitsluitend een beroepsnaam uit de secundaire of tertiaire sector gekregen hadden. Hierdoor werden de kinderen van de landbouwers niet bij de groep loontrekkende landarbeiders of dienstpersoneel opgeteld.

Bij het dienstpersoneel (notities : "meid", "knecht", "dienstbode") onderscheidde we dat van de landbouwers van dat van alle overige beroepsgroepen. De benaming "landbouwersmeid" en "knecht" voerden we dus zelf in.

Een steekproef in de patentregisters wees uit dat een vergelijking onze getallen weinig zou beïnvloeden, wat pleit voor de kwaliteit van de beroepsnotitie in onze beschouwde bron. De patentregisters zouden ons bijvoorbeeld leren dat een goudsmid of schoenmaker ook nog winkelier was of dat een konijnenhandelaar ook nog herbergier was. Meestal weten we echter uit onze volkstelling dat zijn echtgenote respectievelijk winkelierster of herbergierster was. Daarenboven is het helemaal niet zeker of haar man werkelijk dit laatste beroep uitoefende. De patentregisters vermeldden immers nooit de vrouw als beroepsuitoefenaarster, tenzij ze ongehuwd of weduwe was.

We namen enkel de wettelijke bevolking in aanmerking om onze cijfers zo goed mogelijk vergelijkbaar te maken met de cijfers die we

uit latere tellingen afleidden. De Tieltenaars die op 31.12.1866 elders dan in Tielt verbleven ontsnapten ons uiteraard.

1.1.2. Resultaten

Het was onmogelijk het aandeel van elke sector in de totale Tieltse economische bedrijvigheid in cijfers om te zetten, omdat vele personen beroepen uit uiteenlopende sectoren cumuleerden; we dienen ons dus zelfs niet eens bezig te houden met de vraag of dergelijke berekeningen wel zinvol zijn.

Het is bijzonder moeilijk om onze resultaten te vergelijken met de periode voor 1866 omdat M. Strobbe in zijn studie geen cijfers gaf die het hele gebied omvatten (alleen voor "Tielt-buiten") en omwille van het reeds geciteerde feit : de verkleining van het Tieltse grondgebied door de afscheiding van Schuiferskapelle in 1862.

Wagen we ons aan de eerste eenvoudige vaststellingen ! De landbouw buiten beschouwing gelaten — daar deze naar onze opvatting als bezigheid, doch niet als beroep, in onze cijfers ondergewaardeerd is —, vormde de weefnijverheid de belangrijkste vorm van werkgelegenheid te Tielt rond 1866. Iets minder dan 30% van de totale mannelijke bevolking verklaarde in deze nijverheid een vorm van broodwinning te vinden. Meer dan 1000 linnenwevers werkten thuis in dienst van fabrikanten (28); 109 weefden nog volgens de principes van de oude linnennijverheid en 79 werkten naast hun "werk op bestelling" ook voor eigen rekening. In het Tieltse stadsverslag van 1865-66 lazen we overeenkomstig dat de oude linnennijverheid "van lijnwaden met handgesponnen garen" onherroepelijk tot verval gekomen was en dat de "fabricatie van mechanieke lijnwaden, die door werklieden op huurloon wordt verricht, onophoudelijk levendig blijft" zodanig zelfs dat er "concurrentie onder de fabrikanten is, om zich

(28) De 129 "werkmanwevers" waarbij de aard van hun produkt niet vermeld werd, waren waarschijnlijk ook linnenwevers.

wevers aan te schaffen" (29). We telden 885 spinsters, waarbij voor 118 onder hen het spinnen slechts als hun secundaire werkzaamheid werd aangeduid. Toch bleef hun aantal relatief groot t.o.v. het getelde aantal "oude linnenwevers" (30). Het lijkt ons geschikt hier een klassiek probleem, dat voorkomt bij het analyseren van economische activiteit van een bevolking, naar voor te brengen : nl. dat een beroepsvermelding noch aanduidt of men werkloos was noch de mate waarin het beroep uitgeoefend werd. We willen hier echter dadelijk aan toevoegen dat, ons inziens, de eerste probleemstelling weinig opgaat voor een plattelandssamenleving in de periode die besproken wordt. In tegenstelling tot steden of industriecentra was het op het platteland veel meer mogelijk arbeid buiten vaste loondienst te verrichten; hoe gering het inkomen dan ook was. Het tweede probleem blijft echter bestaan : in welke mate oefenden bv. mensen van oudere leeftijd nog het beroep uit dat achter hun naam genoteerd werd ? Waren er bij bepaalde beroepsgroepen niet meer ouderlingen in verhouding tot andere beroepsgroepen ? Was dit bv. het geval bij de spinsters rond 1866 ? Met het materiaal waarover we tot zover beschikken, konden we hierop onmogelijk een serieus antwoord formuleren. Onze cijfers vermelden verder nog 49 fabriekswevers. In 1862 had D. Soenen-Vandekerckhove een mechanische emballageweverij opgericht. Volgens de patentregisters werkten er in 1865, 100 werklieden. Het bedrijf breidde zich snel uit, in 1867 werd er een tweede fabriek opgericht. Het is dus best mogelijk dat de 79 "weversgasten" die allen in de omgeving van de fabriek woonden (zelfs 22 in de "Fabriekstraat") hier tewerkgesteld waren. Het jaarverslag van het schepencollege van 1865-66 vertelt ons dat genoemde fabriek de werkgever was van vele thuiswerkende vrouwen. Waren een deel van de 558 naaisters die we telden misschien de arbeidsters, waarover sprake was, die thuis guano-zakken naaiden ?

(29) S.A.T. 121, *Jaarverslag van het schepencollege 1865-66*, pp. 109-11. Merken we nog op dat de lijnwaadexport in de periode 1860-65 zijn hoogtepunt kende voor de tweede helft van de 19de eeuw; zie : E. DUBOIS, "L'industrie au tissage du lin dans les Flandres", *Les industries à domicile en Belgique*, vol. II, Ministère de l'industrie et du travail, Bruxelles, 1900, annexe II.

(30) Er waren minstens twee spinsters nodig om één wever voldoende garen te verschaffen om te kunnen werken.

Verder stelden we vast dat er een massale substitutie plaats vond van spinnen naar kantwerken : 22% van de totale vrouwelijke bevolking waren kantwerksters. Naast kantwerksters en spinsters valt nog het relatief groot aantal naaisters op. In het uitgebreide gamma van ambachtelijke beroepen, was het schoenmaken het enige beroep dat de 100 werklieden overschreed.

1.2. 1880

1.2.1. Aanvullende bronnenkritiek en werkwijze

Het handschrift en de kleur van de inkt lieten ons toe op een eenvoudige wijze de oorspronkelijke inschrijving in de bevolkingsregisters van 1881-1900 van de latere notities te onderscheiden. Theoretisch zouden we op deze wijze over een exacte weergave van de beroepsnotering in de V.T. 31.12.1880 moeten beschikken. Alles hangt er natuurlijk van af hoe nauwkeurig deze in de bevolkingsregisters gekopieerd werd. De beroepsvermelding was in elk geval minder precies dan die van 1866. Het kopiëren was misschien niet de enige factor die hierbij een rol speelde; de notering in de V.T. 1880 zelf kon evenzeer van mindere kwaliteit geweest zijn. In de circulaire van 1880 werd veel minder dan in 1866 de nadruk gelegd op het belang van de beroepsnotitie. De instructies lijken mij minder krachtig en klaar opgesteld (31). Men scheen alle heil te verwachten van de alfabetische lijsten met beroepen en industrieën waaruit de telagenten de terminologie van de beroepsclassificatie dienden te halen (31).

In tegenstelling tot vóór 1866 vonden we meermaals geen enkele vermelding bij kinderen en vrouwen in hoedanigheid van echtgenote van het gezinshoofd. Deze gevallen waren geenszins overvloedig; 6389 personen hadden een beroepsaanduiding tegenover 7139 in 1866, maar de bevolking was gedaald van 10.107 naar 9.779 inwoners. Daarbij komt nog dat we bij minder kinderen onder de 12 jaar oud een beroep aantreffen. Bij de ambachtelijke beroepen

(30) *Volkstelling 1880*, LXXXII-LXXXIV.

(31) *Volkstelling 1880*, LIII-LXXII.

werd het meester/gast onderscheid niet altijd gemaakt. We konden deze nalatigheid echter in grote mate corrigeren door vergelijkingen te maken met de patent- en de abonnementslijsten (uitgezonderd voor schoenmakers). Er werden eveneens minder nevenberoepen opgetekend : 628 in 1866 en 254 in 1880. Enkele keren werd bij de wevers de aard van het gegeven produkt vermeld, meestal noteerde men zonder meer "wever". Met de abonnementslijsten naast ons konden we zoals voor 1866 de "landbouwers"-vermeldingen als zeer goed bestempelen. Verder zijn dezelfde positieve opmerkingen voor de wijze van beroepsaanduiding als voor 1866 hier van toepassing. De beroepsnotitie was zelfs nog meer gediversifieerd, we vonden 306 verschillende noteringen tegenover 280 in 1866.

1.2.2. Resultaten

De voornaamste vaststellingen zijn : het op de helft terugval-
len van de wevers en naaisters en het praktisch volledig verdwijnen
van de spinactiviteit. Daartegenover zien we een aanzienlijke stijging
bij de landbouwberoepen en de dagloners(sters).

In de jaren 1870-80 kende de linnennijverheid een nieuwe in-
zinking. De algemeen slechte economische conjunctuur, een daling
van de export, de hoge landbouwprijzen op de binnenlandse markt
(tot 1876) en de grote concurrentie van de hoog-productieve ge-
mechaniseerde katoenindustrie waren de voornaamste oorzaken hier-
van (33). Voor de werkloze textielarbeiders bleek de landbouw het
enige en enig mogelijke "alternatief" te zijn. Aanvankelijk waren in
deze sector nog enige lichtpunten : de vlasexport naar Frankrijk was
goed in trek en de landbouwprijzen waren van 1848 tot 1876 voort-
durend gestegen. Na 1876 echter stortten de landbouwprijzen in
mekaar en kende men drie opeenvolgende misoogsten. Er heerste
ongetwijfeld grote armoede te Tielt. De arbeid in de primaire sector
bood evenmin een uitkomst; emigratie was dikwijls het logische ge-
volg hiervan. Van 1876 tot 1880 daalde de Tieltse bevolking van
10.209 tot 9.779 inwoners. De stijging van de groep dagloners(sters)
is eveneens in de geschetste kontekst te interpreteren. "Il s'agit dans

(33) Te Tielt had de fabriek van Soenen-Vandekerckhove haar poorten gesloten.

la plupart des cas de travailleurs exclus de leur secteur d'activité d'origine et non encore stabilisés dans un nouvel emploi. On ne peut les situer que dans une sorte de "no man's land" professionnel" (34). Gezien het aantal spinsters mogen we besluiten dat de oude linnen-nijverheid totaal onbelangrijk geworden was. Het aantal naaisters viel opmerkelijk terug. De kantnijverheid, indicator van armoede, was de enige textielactiviteit, die zijn arbeiders behouden had.

Tenslotte stelden we vast dat het aantal schoenmakers reeds boven de 200 geklommen was. Het is klaar dat deze nijverheid onmogelijk alleen maar voor plaatselijk gebruik produceerde.

1.3. 1900

1.3.1. Aanvullende bronnenkritiek en werkwijze

We probeerden op dezelfde wijze als voor 1880 de beroepsopgave van de V.T. 1900 te reconstrueren via de bevolkingsregisters 1901-1920. Uiterst zelden troffen we bij personen ouder dan 12 jaar geen beroepsaanduiding aan. Sommige beroepen zoals winkelier, werden ditmaal minder gespecificeerd. Voor het eerst dook hier de onduidelijke beroepsnaam "werkvrouw" en "-man" op. Het onderscheid kleermaakster/kleermaakstersvrouw werd haast niet gemaakt. De aanduiding van landbouwsters(ers) bleek na controle weer zeer goed. Verder verwijzen we naar de opmerkingen die we vroeger maakten. Vermelden we tenslotte dat het aantal verschillende beroepsnoteringen weer gestegen was, dat we 6747 beroepen telden en dat hierin 236 nevenberoepen begrepen zijn.

1.3.2. Resultaten

In tegenstelling tot de katoenweefnijverheid die reeds in de jaren 1860 haast volledig gemechaniseerd was, greep de transformatie van ambachtelijke naar mechanische produktie in de linnenweefnij-

(34) B. VERHAEGEN, *op.cit.*, vol. I, p. 253.

verheid hoofdzakelijk pas na 1890 plaats (35). Deze evolutie elimineerde een groot aantal ambachtelijke thuiswevers, wat we in onze plaatselijke cijfers weerspiegeld zien. Onze bron bleef heel vaag voor wat de aard van het werk van de wever betrof. Er werd niet gespecificeerd of hij fabrieks- of thuisarbeid verrichtte en evenmin werd de gewezen grondstof aangeduid. Overeenkomstig de algemene evolutie was er te Tielt een mechanische weverij opgericht in 1886 en daarnaast was er 10 jaar later een kleine mechanische katoenweverij werkzaam (36). Beiden stelden maximum 30 à 40 wevers tewerk. Het grootste aantal wevers waren ongetwijfeld ambachtelijke linnenwevers naast enkele thuiswerkende wolwevers. Evenals te Izegem maakte de schoennijverheid te Tielt een zeer gunstige evolutie door. Het aantal actieven in deze sector was tegenover de doorsnede van 1880 meer dan verdubbeld en werd hierdoor belangrijker dan de plaatselijke weefnijverheid. Bemerkt dat er op dat moment ook een 100-tal vrouwen in de schoennijverheid tewerkgesteld waren. Zeer aanzienlijke bestellingen vanuit de Belgische grootsteden aan kleine Vlaamse centra waar een belangrijke schoenmakertraditie bestond, zorgden op korte tijd enerzijds voor een enorme groei en anderzijds voor een kleine organisatorische omwenteling van de schoennijverheid aldaar (37). De schoenmakers werden gesalarieerden in dienst van een handvol fabrikanten.

Meer dan een kwart van de totale Tieltse vrouwelijke inwoners hielden zich nog steeds min of meer met kantwerken bezig.

De tewerkstelling in de landbouw onderging, voor zover deze cijfers ons een interpretatie toelieten, geen noemenswaardige wijzigingen.

(35) B. VERHAEGEN, *op.cit.*, vol. I, p. 276.

(36) S.A.T. 2766-2769, *Gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke gestichten, 1862-1914*.

(37) Ch. GILLES DE PELICHY, "L'industrie de la cordonnerie en pays flamand", *Les industries à domicile en Belgique*, vol. II, Ministère de l'industrie et du travail, Bruxelles, 1900.

R. GOBYN, *op.cit.*, pp. 78-81.

2. ANALYSE VAN DE BEROEPSKEUZE UITGAANDE VAN HET GEZIN

Door het reconstrueren van de beroepsnotitie van een drietal volkstellingen bekwamen we drie reeksen opsommingen van beroepen, waarbij elke reeks een statische doorsnede vormde van de beroepskeuze van de Tieltsse bevolking in respectievelijk 1866, 1880, 1900. Door de onderlinge vergelijking van de cijfers was het mogelijk bepaalde verschuivingen vast te stellen. We trachtten hiervoor verklaringen te geven door te wijzen op de algemene economische toestand en de conjunctuur van de nijverheid waartoe het betreffende beroep hoorde, aangevuld met informatie uit enkele plaatselijke, hoofdzakelijk kwalitatieve, bronnen. De uiteenzetting bleef erg algemeen en eenzijdig daar de resultaten van deze benadering geen genuanceerder verklaringen toelieten. De meeste verklaringen betreffende de economische mobiliteit bleven noodzakelijk in een hypothetisch stadium steken. Bovendien liet de kwaliteit van de diverse bronnen bij vorige werkwijze geen gedetailleerdere uitspraken toe. Het uitvoeren van een beroepstelling is voor de analyse van de economische samenstelling van een bevolking zeker noodzakelijk en waardevol, maar dient, ons inziens, door een tweede benadering waarin dynamische elementen verwerkt zijn aangevuld te worden. Door eenzijdig "individuen met een beroep" te tellen hebben we deze losgerukt uit het gezinskader; losgerukt uit de structuur die de beroepskeuze voor een groot stuk bepaalde — dit was ongetwijfeld zeer sterk het geval in een plattelandssamenleving. Een gedetailleerde gezinsanalyse moet onze algemene cijfers meer inhoud geven. Algemeen kunnen we voorop stellen dat de kinderen geen beroep aanleerden, waarvan men op voorhand wist dat het gezamenlijk gezinsinkomen geen overlevingskansen kon waarborgen (tenzij de plaatselijke economische situatie zo slecht was dat er geen gunstiger alternatieven waren). De beroepskeuze van de kinderen, bestudeerd vanuit het gezinskader, weerspiegelt in feite voor een stuk hoe de tijdgenoten zelf de economische omstandigheden van de diverse beroepen ervaarden.

2.1. 1866

2.1.1. Werkwijze

We onderscheidden diverse types van gezinnen, uitgaande van het beroep van het mannelijk gezinshoofd : wever — schoenmaker — ambacht — kleinhandel + ambacht — kleinhandel — landbouwer — landwerker — dagloner. Bij "ambacht" horen alle ambachtelijke beroepen uitgezonderd wevers, schoenmakers en personen met een ambachtelijk beroep die daarnaast een kleinhandelsberoep uitoefenden of van wie de echtgenote een overeenkomstig kleinhandelsberoep uitoefende (m.a.w. personen die produceerden voor eigen handel). We zonden wevers en schoenmakers van "ambacht" af, gezien hun specifieke belangrijkheid in de Tielse economische probleemstelling. Het was onmogelijk nog meer categorieën te creëren zoals bediende — handelaar — ... omdat hun aantallen zo gering waren dat deze zich niet tot verwerking leenden. We namen alleen gezinnen in aanmerking waarvan het mannelijk hoofd nog in leven was en waar er nog kinderen thuis waren. Gehuwde kinderen werden buiten beschouwing gelaten.

Voor elk van de gezinstypes onderzochten we de beroepskeuze van de kinderen aan de hand van volgend schema.

vb. wever

horizontaal : leeftijd van de kinderen

vertikaal : beroep van de kinderen

	-13	13-14	15-19	20-24	25-29	29+
wever						
schoenmaker						
ambacht						
landbouwer						
landwerker						
dagloner						
kleinhandel						
handelaar						
bediende						
andere						

kantwerkster
naaister
spinster
ambacht
landbouwster
landwerkster
kleinhandel
handelaarster
bediende
bottienstikster
andere

We namen steeds enkel het hoofdberoep in ons onderzoek op. De kinderen binnen een gezin hadden echter zelden een nevenberoep. Gezinnen waarbinnen de beroepsnotitie onvolledig was werden buiten beschouwing gelaten. Door de leeftijd van de kinderen in aanmerking te nemen verkregen we — indien we aannemen dat men niet zo vlug van beroep veranderde, tenzij er een veel gunstiger alternatief was — een inzicht in de evolutie die de beroepskeuze in de periode vóór 1866 doorgemaakt had en werd tegelijk de toestand van 1866 beter in de verf gezet. Bv. wanneer een bepaald beroep bij kinderen boven de 20 jaar veel voorkwam en bij jongeren veel minder, dan blijkt dat beroep recentelijk minder in trek geweest te zijn, tenzij het beschouwde beroep natuurlijk leeftijdsgebonden was — kinderen van 14 jaar konden bv. geen bediende zijn.

Dit onderzoek bood ons niet alleen interessante mogelijkheden die tot meer gedetailleerde interpretaties leidden voortvloeiend uit het dynamisch karakter van de informatie, maar de verwerking liet eveneens toe de zwakke plekken uit de bron te verwijderen en bepaalde belangrijke storings tot een minimum te herleiden.

2.1.2. Resultaten

Bij onze verklaringen en interpretaties dienen we steeds voor ogen te houden dat de telling van 1866 zich situeert in een periode van economische expansie, van opgaande conjuncturele beweging. De gunstige toestand van de ambachtelijke linnennijverheid wordt

hier overtuigend geïllustreerd. Het was een uitzondering wanneer een weverszoon geen wever werd; bij dagloners en landwerkers oefenden meer dan 3/4 van hun zoons het weversberoep uit en bij alle andere categorieën kozen 24 tot 34% voor de weverij. Er bleek overvloedige werkgelegenheid in de weefnijverheid geweest te zijn en velen zagen er ongetwijfeld een waarborg in voor de directe toekomst. De leeftijdsstructuur van de wevers bij "ambacht" en "landbouwer" vertoont duidelijk een evolutie. Hoe jonger de kinderen, hoe meer er wever werden. Het keerpunt na de grote crisis, waarop de weefnijverheid weer tot een relatieve bloei kwam, zou zich in de jaren 1853-1855 situeren (38). Het is echter zeer de vraag of de weefactiviteit bij landbouwerskinderen niet leeftijdsgebonden was. De schoenmakerskinderen vormden op dit alles een belangrijke uitzondering. Het aantal dat wever werd was zeer gering in vergelijking met de andere categorieën; 86% van de zonen opteerde voor het beroep van hun vader.

De leeftijdsstructuur van de spinsters weerspiegelt de totale afgang waarin de oude linnennijverheid zich bevond : er kwamen weinig spinsters voor en waar we er aantreffen waren deze hoofdzakelijk ouder dan 25-30 jaar. Dit geeft onze vroeger geschetste hypothese, dat relatief veel spinsters van een bepaald hoge leeftijd waren, zodat de omvang van de oude linnennijverheid niet overeenkomstig het aantal spinsters mag worden berekend, duidelijk meer kracht. Verder kunnen we vaststellen dat de oude linnennijverheid uitsluitend bij de typegezinnen van "wevers" en "landbouwers" en in zeer geringe mate bij "landwerkers" werd uitgeoefend. Daaruit mogen we misschien afleiden dat de hoge score van het weversberoep bij de andere categorieën niet zomaar een normale voortzetting van een traditie was, maar essentieel wijst op de zeer gunstige mogelijkheden die men toen voorzag in de weefnijverheid.

Het kantwerken was veruit de belangrijkste bezigheid (70%+) van de meisjes uit wevers-, schoenmakers-, ambacht-, landwerkers-, en daglonersgezinnen. Daartegenover bemerken we een aanzienlijk aantal naaisters bij "kleinhandel", "kleinhandel + ambacht" en "landbouwer", de zgn. "rijkere" groepen die in ons onderzoek voorkomen. Uit de leeftijdsstructuur zou men, ons inziens, ten onrechte kunnen afleiden dat deze activiteit in verval was. We dienen ons echter

(38) Bij veronderstelling dat de kinderen rond 12-14 jaar hun beroep aanleerden en het ononderbroken uitoefenden.

af te vragen of het naaien als beroep niet verbonden was aan een hogere leeftijd dan bv. het kantwerken, dat reeds van kleinsaf op school beroepsmatig beoefend werd. Tenslotte wijzen we op een vermeldenswaardig aandeel van bedienden onder de zonen van kleinhandelaars (14%).

2.2. 1880 & 1900

2.2.1. Werkwijze

Onze bron, de bevolkingsregisters, is niet alleen de neerslag van een bevolking van 10.000 personen, maar tegelijk een neerslag van de evolutie van deze bevolking gedurende 20 jaar. Het Tieltse gemeentebestuur kocht slechts om de 20 jaar nieuwe registers aan i.p.v. om de 10 jaar. Bij de Volkstelling van 1890 en 1910 stelde men zich tevreden met een correctie van de oude bevolkingsregisters.

Deze correcties gecombineerd met de wijzigingen en aanvullingen die voortvloeiden uit de natuurlijke en migratorische beweging, maakten de bron zeer complex, zodat we ons onderzoek beperkten tot het aanduiden van het beroep van de kinderen zonder de corresponderende leeftijd.

Daartegenover staat echter dat deze bevolkingsregisters ons het voordeel boden dat we de toekomstige beroepen van de kinderen, die op het moment van de oorspronkelijke inschrijving nog geen beroep hadden, opgegeven kregen. We namen deze apart op en verwerkten deze in een rubriek die we "toekomst" noemden. De getallen die we hiervoor berekenden zijn statistisch gezien waardeloos voor detailonderzoek. Een aanzienlijke foutenmarge in acht nemend kunnen ze ons echter een interessant beeld leveren omtrent algemene trends. Bovendien konden we bij de bespreking van de situatie in 1900 de gemaakte "voorspellingen" voor 1880 op hun waarde testen.

2.2.2. 1880 : Resultaten

Dit onderzoek situeert zich in tegenstelling met het vorige mid-

den in een periode van algemeen ongunstige economische ontwikkeling waarbij de twee voornaamste nijverheden voor Tielt, de landbouw en de ambachtelijke linnennijverheid, zeer zwaar getroffen werden. Voor 1866 stelden we vast dat samengaand met de gunstige conjunctuur van de ambachtelijke linnennijverheid de zonen uit de meeste gezinstypes in geringe of mindere mate het beroep van hun vader aanleerden, maar een alternatief vonden in het weversberoep. Nu zien we een omgekeerde situatie. Men leerde in alle categorieën uitgesproken het beroep van de vader aan (39). Het is opmerkelijk dat dit ook bij de wevers het geval was. Terwijl in de andere gezinstypes men zich van het weven afkeerde, bleven de weverszonen het weven, het beroep van hun vader, aanleren. Wijst dit er niet op dat niemand een gunstig alternatief zag en men noodzakelijkerwijs voor de gemakkelijkste, logische en traditionele uitweg koos, nl. het aanleren van het beroep van de vader ? Met dit beroep was men van kindsbeen af vertrouwd en bovendien diende men voor de leertijd geen geld uit te geven. De daling van het numerieke aantal wevers dat we bij vorige benadering vaststelden voltrok zich dus niet algemeen zoals zonder dit onderzoek verkeerd zou kunnen geïnterpreteerd worden. Belangrijk is hierbij nog dat landbouwerskinderen het weven totaal links lieten liggen. De nieuwe organisatie van de linnennijverheid (werk op bestelling) was nooit echt binnengedrongen in landbouwmilieus. We zagen reeds voor 1866 dat het grootste aantal vertegenwoordigers van de oude linnennijverheid in landbouwgezinnen voorkwam. Weven was in landbouwgezinnen steeds een secundaire bezigheid. Dit was niet verenigbaar met de eisen die de fabrikanten die "werk op bestelling" gaven, stelden. Geen enkel meisje uit de beschouwde gezinnen was spinster. De oude linnennijverheid was bijna totaal uitgestorven te Tielt. De landbouwerskinderen moesten zoveel mogelijk op het land werken. De landbouwprijzen waren zo laag dat men de productiviteit zoveel mogelijk probeerde op te drijven. Bovendien werd overgeschakeld op de teelt van harde vruchten, die minder aan de prijsdaling onderhevig waren, maar meer arbeid vergden (40). Er valt een stijging van het aantal landwerkers(sters) waar te nemen bij "wever", "ambacht", "kleinhandel + ambacht", "kleinhandel", "landwerker" en "dagloner". Spijtig genoeg beschikken we

(39) Uitgezonderd bij "kleinhandel", wat voortspruit uit de aard van het beroep. Meestal kon men pas wanneer men gehuwd was of de vader gestorven was, een zaak openen of overnemen.

(40) R. GOBYN, *op.cit.*, pp. 60-65.

hier niet over een leeftijdsstructuur, zodat we niet kunnen controleren of deze aangroei van recente of van vroegere datum, meer bepaald van voor de fikse daling van de landbouwprijzen, was. De "toekomst"-tabel wijst in elk geval op een terugval van landwerkers(sters). Het landbouwwerk kon trouwens onmogelijk een gunstig alternatief zijn op dat moment, gezien de uiterst lage lonen die in deze sector uitbetaald werden (41).

De schoennijverheid doorbrak voorzichtig, minder scherp dan de landbouw, maar toch duidelijk zichtbaar, het patroon van vader/zoon opvolging. Daarenboven bleek deze trend zich te zullen doorzetten. Met de resultaten uit de gezinsanalyse kunnen we de conclusies die we bij de individuele beroepstelling voor vrouwen maakten, nuanceren. We constateerden een flinke daling van het aantal naaisters; nu stellen we vast dat deze daling haast uitsluitend veroorzaakt werd door een evolutie binnen de landbouwgezinnen. Bij "schoenmaker" en "ambacht" steeg het aandeel van de naaisters zelfs. Is deze evolutie te verklaren door het feit dat de landbouwers hun productiviteit wilden opdrijven of dat ze overschakelden op arbeidsintensievere teelten, of was het een organisatorische en technische omwenteling in de kledingindustrie, veroorzaakt door het verschijnen van de kleine naaimachine, die hiervoor verantwoordelijk was? Het kantwerken bleef haast overal uiterst belangrijk, vooral in wevers-, landwerkers- en daglonersgezinnen; er valt echter een lichte negatieve trend voor de toekomst waar te nemen. Zoals reeds opgemerkt behoorde het spinnen definitief tot het verleden.

2.2.3. 1900 : Resultaten

We kunnen over het jaar 1900, dat zich in het begin van een nieuwe opgaande conjuncturele fase situeert, gelijkaardige "mechanismen" constateren als voor 1866, een jaar dat zich eveneens in een opgaande fase bevond.

(41) *Landbouwtelling 1880*, lonen voor Tielt : hommes - sans nourriture : 1,45 F par jour - avec nourriture : 0,85 F par jour. Een eigen onderzoek in de stadsrekeningen (S.A.T., 1363) leverde ons als laagste salaris 1,6 F per dag voor een dagloner die de riolen reinigde.

Er werd heel sterk afgeweken van het patroon van opvolging van het vaderlijk beroep dat we voor 1880 vastgesteld hadden. Men koos opnieuw in grote mate voor het beroep dat plaatselijk de gunstige conjunctuur van het moment bepaalde. Ditmaal was dat beroep het schoenmaken. Een derde tot meer dan de helft van de mannelijke kinderen leerde voor schoenmaker. De omschakeling was zeker niet zo massaal zoals we dit voor 1866 opmerkten bij het weversberoep. Er was immers nog een tweede alternatief, nl. de landbouw. De landbouwnijverheid maakte te Tielt een zeer gunstige evolutie door; vandaar dat de landbouwers- en landwerkerszonen binnen de primaire sector bleven. De Tieltse zandleembodem was uiterst geschikt voor de suikerbietenteelt, zodat vanaf 1889 deze teelt, die zeer arbeidsintensief was, de graangewassen haast volledig verdrongen had. Deze factor maakte dat de landbouwcrisis te Tielt minder hevig was geweest dan op andere plaatsen in het land (42). Er dient hierbij opgemerkt te worden dat de schoenmakers helemaal geen tijd vrij konden of moesten maken om op het land te gaan werken zoals vroeger het geval was bij de wevers. De lonen binnen de schoennijverheid waren zeer gunstig zodat er geen nood meer was aan een traditioneel neveninkomen (43).

De kantarbeid bleef zeer belangrijk, maar we kunnen duidelijk vaststellen dat minder meisjes de werkzaamheid aanleerden. Onze "toekomst"-tabel wijst daarbij op een snelle ineenstorting van deze bezigheid. Nieuwe meer lonende beroepen kwamen in de plaats. "Bottienstikster" was de naam van het eerste beroep dat de traditionele ambachtelijke vrouwenberoepen verdrong. Met de mechanisering van de Tieltse nijverheid binnen het eerste decennium na 1900 volgden nog meer nieuwe dergelijke beroepen voor vrouwen.

Bemerk tenslotte het stijgend aandeel van de tertiaire sektor in het algemeen en meer specifiek het opvallend aantal kinderen van schoenmakers dat de mogelijkheid bleek te krijgen om zich sociaal te verheffen.

(42) R. GOBYN, *op.cit.*, pp. 60-65.

(43) IDEM, pp. 119-141, Benadering van de levensstandaard. De fabrikanten lieten hun arbeiders tijdens de zgn. "slappe" zomermaanden werken om de "stock" aan te vullen.

TABEL I :

EKONOMISCHE BEVOLKINGSSAMENSTELLING UITGAANDE VAN
HET INDIVIDU (44)

	1866		1880		1900	
	I	II	I	II	I	II
DAGLONER						
dagloner	61	2	143	1	133	
dagloonster	19		152	4	46	2
DIENSTPERSONEEL						
dienstbode	2		6		3	
gouvernante			2			
kinderbewaakster			1			
kindermeid			1			
knecht	19	2	32		12	
koetsier			8	1	2	
kokin			1		1	
magazijnknecht					1	
meid	128	1	204	2	128	
tafelbediende					1	
winkeldochter	6		3		1	
stoelzetster					1	1
LAND- en TUINBOUW						
boomkweker			1			
boomsnoeier	2		1		2	
bloemist	1				3	
groenselier					3	2
hovenier	11		14		19	2
hoveniersgast	6					
koeherder(wachter)	46	2	10		9	
hoeveknecht					4	
landbouwer	415	9	519	8	580	8
landbouwster	375	12	411	4	455	
landbouwersknecht	32		94		10	
landbouwersmeid	67		63		14	

(44) I : totaal aantal beroepsvermeldingen.

II : totaal aantal vermeldingen als nevenberoep.

De cijfers tussen haakjes worden meegerekend naargelang de respectievelijke we-versaanduidingen als twee beroepen worden geïnterpreteerd.

Beroepskeuze Tielt 1862-1914

landman	26					
landwerker	336	15	531	26	587	10
landwerkster	204	13	260	6	150	5
paardegeleider	79	51	17		9	2
schaapherder	5		1		5	
tabaksnoeier	1				1	
tuinier			4		7	1
wijnsteker			1			
EIGENAAR						
bijzondere			23			
eigenaar	21		8	2	13	
eigenares	19		10		13	
rentenier	16		25		32	
rentenierster	33		69		78	
GEESTELIJKHEID						
broeder					6	
deken	1		1		1	
non	49		114		132	
onderpastoor	2		3		3	
priester/pater	43		63		63	
BEDIENDEN						
arrondissementscommis-						
saris	1					
archivaris			1		1	
baanwachter			1		1	
bareelwachter					2	
bankbediende					1	
bediende	11		15		16	
bediende bij arr.comm.					1	
bediende bij spoorweg					1	
belastingscontroleur	1					
bureelbediende					1	
commissaris	1		1		1	
commissaris der accijnzen					1	
conducteur	1					
controleur			1			
directeur weeshuis	1					
douanier	2					
gendarme	5		6		8	
grafmaker	1		1		1	
griffier	2		1		2	
handelsbediende					2	
kantonier	2				1	
koster	1		1		1	
kerkbaljuw					1	

Ronny GOBYN

landmeter	1	1	1		3	1
lanteernaansteker					1	1
machinist op de tram					1	
nachtwaker					2	
ontvanger			6	1	4	
politieagent	2		5		3	
postbediende					1	
postbode	7		8		7	1
schrijver	14		10		1	
sekretaris					1	
stadsbediende					2	
stadsbode					1	1
stationsbediende					8	
stationchef	1		1		1	
telegramdrager					1	
toezichter v. openbare werken					2	
toezichter op fabriek	12					
verzekeringsagent	2		2	1	3	
vleskeurder					1	1
vroedvrouw	3		4		2	
VRIJE BEROEPEN						
advokaat	1		3		2	
apotheker	3		4		3	
bouwkundige					2	
deurwaarder	1		1		1	
dokter	4		6		7	
notaris	4		4		4	
kandidaat-notaris	1				1	
rijksveearts			1			
roeper in openb. verko- pingen			1		1	
veearts	1		1		2	
vrede rechter	2		2		1	
ONDERWIJS						
bestuurder leerwerkhuis			1		1	
leraar			5			
muziekmeester	1					
meesteres in kantwerk- school			1			
onderwijzer	14		11		10	
onderwijzeres	7		13		2	
VERVOER						
aannemer v. openb. rij- tuigen	1					

ondernemer v. vrachtdienst			1			
voerman	3	1	6	1	9	2
voermansgast	8				2	1
spoorwegaarbeider	12		20		15	
vuurstoker op de tram					1	
GROOTHANDEL						
commissionaris	13		2		5	
handelaar					6	1
handelaarster			3		4	1
koopman	8	8	2	2		
negociant					1	
koopman in wol	1		1	1		
handelaar in wol					2	2
handelaarster in wol					1	
negociant in sayette	3					
koopman in wolle weefsels	1					
handelaar in gebreide goederen					1	
koopman in lijnwaad	9	3	1			
koopman in linnen			1	1		
handelaar in laken			1			
negociant in laken & katoen	1					
koopman in werk	2		3			
handelaar in weefsels			1			
handelaar in mercuriën					3	
negociant in mercuriën			1			
handelaarster in elle goederen			3			
negociant in elle goederen			1			
negociante in elle goederen			1			
handelaar in elle goederen					4	
koopvrouw in elle goederen					1	
handelaarster in broeken			2			
handelaar in wit goed			1		1	
koopman in kanten			1	1		
koopvrouw in kanten	1		6		2	
handelaar in kanten					1	
handelaarster in kanten					1	
negociant in modestoffen			1			
handelaar in hoeden					1	
handelaar in alle goederen & kruidenierswaren					1	
negociant in kruidenierswaren	1		5			

negociante in kruideniers- waren			1		
handelaar in kruideniers- waren					1
negociant in wijn	1				
koopman in wijn			1		
handelaar in wijn & likeur					1
koopman in likeuren			1		
koopvrouw in likeuren			1		
handelaar in likeuren					1
handelaar in sterke dranken					1
koopman in gist	2		1		2
handelaar in bloem			1		
koopman in eieren	1		1		
koopvrouw in boter			1		
koopman in kiekens	2		1		
koopman in pluimvee					1
koopman in konijnen	3		3		3
koopman in kiekens & konijnen			1		
koopman in klein vee			2		
koopman in vee			4	1	3
commissionaris in vee					2
facteur in vee					1
koopman in zwijnen	1				
koopman in paarden	3				
koopman in koeien	4	1			
koopman in kalven					1
handelaar in vlas			1		
koopman in vlas	5	5	17	2	4
koopman in hooi					1
koopman in graan	7		7		1
handelaar in graan					1
koopman in zaden	1		3		
handelaar in zaden					2
koopman in aardappelen	1				
handelaar in guano			1		
koopman in guano			2	1	
koopman in meststoffen			1		
handelaar in meststoffen					3
koopman in leder	1		1		1
handelaar in schoenen			1		
koopman in hout	3		5		1
koopman in ijzer	1		2		
negociant in ijzerwaren			1		
handelaar in ijzer					2
handelaar in ijzerwaren					1

Beroepskeuze Tielt 1862-1914

koopman in bouwstoffen			1	1		
koopman in kolen	7	2	1	1	4	
handelaar in kolen					5	
negociant in kolen			1	1		
koopman in oliekolen			1			
koopman in kolen & bouwstoffen			1		1	
koopman in zand					1	
handelaar in glaswerk					1	
handelaar in gleiswerk					1	1
handelaarster in gleiswerk					1	
handelaar in boeken	1				1	
handelaarster in boeken	1					
koopman in vis			1		1	
koopvrouw in vis			1			
koopman in waskaarsen			1			
koopman in fruit			1		4	
negociant in eetwaren			1			
handelaar in olie					1	1
negociant in tapijten			1			
handelaar in naaimachines					1	
handelaar in landbouwwerktuigen					1	
handelsagent					1	
handelsreiziger			3		3	
handelsreiziger in kolen			1			
reiziger	4		6		9	
KLEINHANDEL						
baardscheerder	1		2			
baardscheerster			1			
barbier	16		18	5	16	2
barbiersgast	2					
barbierster			1		1	
coiffeur			1			
drogist			1		1	
herbergier	21	5	78	27	43	18
herbergierster	16		104	5	40	2
tapper	30	21	9	9	108	72
tapster	48	2	8	2	81	2
hotelhouder	1		3		2	
hotelhoudster	3		1			
huurhouder					3	
kruidenier	30	4	26	4	16	4
kruidenierster	36		43	4	21	
gerant kruidenier					1	
leurder	5		18		24	
in krabben					1	

in linnen			1		
in stoffen					1
in vodden					1
leurdster	9		3		1
in prenten	1				
marktkramer					1
marktkraamster					2
tandentrekker	1				
winkelierster in mutsen	2				
winkelier in mutsen	1				
winkelierster in elle goederen	21		21		12
winkelier in elle goederen	9	2	17		5
winkelierster in broekstoffen	1				
winkelierster in laken	6		1		
winkelier in laken	3	1	1		
winkelierster in sayette	1		1		
winkelierster in garen & lint	1				
winkelierster in kleren	1				
winkelier in kleren	1				
verkoper in kleren			1		2
winkelier in katoenen	1	1			
winkelier in klakken	1	1			
winkelierster in klakken			1		
winkelierster in hoeden & klakken					1
winkelier in kousen	1				
winkelier in lijnwaad	1				1
voddeverkoper	21		7	1	3
voddewerkster					1
winkelier in mercuriën					1
winkelierster in stoffen					1
winkelierster in suikergoed	1		2		1
winkelierster in fruit	5				
winkelier in fruit	6	3			
verkoopster in fruit			1		
winkelierster in sterke dranken	1				
winkelier in sterke dranken	1	1			
winkelierster in brood	3				
verkoopster in aardappelen	1				
verkoper in groenten			1		
verkoper in vis	6		1		

Beroepskeuze Tielt 1862-1914

verkoopster in vis	4		1		2	2
verkoper in vlees						
verkoopster in melk			4			
winkelierster in chocolade					1	
winkelierster in gist	2					
winkelierster in tabak	1	1				
winkelier in tabak	3					
winkelierster in ijzer	1					
winkelier in ijzer	3	1	1			
winkelierster in ijzerwaren					2	
winkelierster in koper & zink	1					
winkelier in koper & zink	1	1				
winkelierster in keukengerai			3			
winkelierster in aardewerk	1		1			
winkelier in gleiswerk			1		1	
winkelierster in witte zeep	1					
verkoper in leder	1	1				
winkelierster in schoenen	3					
winkelierster in boeken	3					
winkelierster in speelgoed	1					
winkelier in tapijten	1					
winkelier in kramerswaren			1			
winkelierster in kramerswaren			1			
verkoopster in zand			1			
verkoper in zand					1	
verkoper in dagbladen					1	
verkoper in goud					1	
winkelier in handwerken					1	
winkelier in kolen					1	
winkelier in koloniale waren					1	
winkelierster in koloniale waren					2	
winkelier	7	7	15	4	20)	12
winkelierster	22	1	46	2	67	6
NIJVERHEID						
VOEDING						
bakker	18		40	1	48	
bakkersgast	33		28	1	11	1
bakkerin	1		4		1	
bakker van lekkerkoek					1	
suikerbakker			1		1	
pasteibakker					2	

Ronny GOBYN

bloempolder	4	1				
brouwer	5		9		6	
brouwster			1		1	
brouwersgast	14	3	11	1	13	3
geneverstoker			3			
geneverstookster	1		1			
molenaar (mulder)	11	1	15		15	2
molenaarster	3		1			
muldersgast	26	3	15	2	7	
mosselman			1			
olieslager	10	5	5		1	1
olieslagersgast	3		4		5	
slachter	9		16	2	21	1
slachtster			1		1	
slachtersgast	15		13		11	
slijter in sterke dranken	2	2	1		1	
BOUW						
aannemer v. openb. werken	1		1		1	
behanger					1	
glazenmaker	5		2		3	
kassellegger	3		2		7	
marmerkapper			1		2	
metser	12		22		29	
metsergast	76	5	47		36	1
ondernemer					1	
plafonneur	2	1	3		5	2
schaliedekker	3		1		2	
schilder	4		9		15	1
schildersgast	19		11		7	
schouwveger	2		1		1	
stadsbouwmeester	1		1			
stamper	6		8		17	
steenbakker	1	1	2	1	1	1
steenhouwer (kapper)	1		2	1	3	
steenhouwersgast	3		4			
steenhouwster					1	
strodekker	4		6	2	4	2
strodekkersgast	1				1	
METAAL						
ajuteur					1	
bliklager	1		2		2	
blikslagersgast			1		1	
ijzergieter			3		4	1
ijzergietersgast					4	
ijzerdraaier					1	
ketellapper	1	1				

Beroepskeuze Tielt 1862-1914

koperslager	1	1	5	1	4	
koperslagersgast	1		4		1	
loodgieter	1		1		2	
mecanicien	1				4	
smid	27		38		35	
smidsgast	33		22		10	
schaarslijper	2		4		4	
schaarslijpersgast	3					
slotmaker			2			
stovenmaker			3	1	2	
wagenmaker	7		10		13	
wagenmakersgast	9		3		3	
werktuigmaker					1	
zeefdenmaker	1		1			
zeefdenmakersgast	1					
HOUT						
borstel(bezem)maker	5		2		1	
beeldhouwer	2		7		2	
beeldhouwersgast	3		1			
houtdraaier					3	
houtzager	9		6	2	4	
kammenslager	4		1		1	
kammenslagersgast	6					
kloefkapper (kiompen)	13	1	15		29	3
kuisper	9		5		5	
kuispersgast			2		1	
mandenmaker	7		6	1	6	
mandenmaakster			1		1	
meubelmaker	4		9		19	1
meubelmakersgast	7		6		8	
stoeldraaier	2		1			
stoeldraaiersgast	8					
stoelmaker	1		1		2	
stoelmakersgast	1		1			
stoelviechter					3	
stoelviechtersgast					1	
schrijnwerker			3		7	
schrijnwerkersgast			4			
timmerman	11		37	2	43	1
timmermansgast	57		18		9	
TEXTIEL						
"bleker" en blauw- verver	2					
(idem) gast	4					
blauwverver			4			
blauwverfster			1			

Ronny GOBYN

bobijnder	8		3	1	2	
bobijnster	3		15		13	
fabrikant in lijnwaad	3		1			
fabrikant in wolle weefsels	2				2	
fabrikanten in wol & katoen			2			
fabrikant in kanten	8	1	4			
fabrikant in emballage			1			
fabrikant in coutil			2			
fabrikant in weefsels			1		3	
fabrikant in linnen			1		3	
fabrikant in stoffen					2	
fabrikant in weefsels					1	
garenscheerder	1					
kantwerkster	1097	26	935	16	1160	11
kantwerker			1			
katoenkoter					1	
koordendraaier	6	1	4		1	
linnenverver	1					
linnenverversgast	1					
linnennaaiester			10	1	1	
matrassenslager	1		1	1	1	
nettenmaker	1					
spinster	885	118	91	3	8	1
spinster (wol)	1					
spinster (fabriek)	1					
spinder	1	1				
spoelster	24	1	1		27	
spoelder	21	2	2	1	2	1
scheerder (fabriek)	1					
linnenwever	109	98				
werkman & wever in linnen	78(78)	(78)				
werkman wever & wever in linnen	1(1)	(1)				
werkman linnenwever	874					
werkman wever	158					
fabriekwever	49					
weversgast	79					
fabriekwever	49					
meesterknecht	6					
werkman wollewever	19					
werkman & wever in wol	5 (5)	(5)				
coutilwever	10					
katonettewever	1					
wever			538	45	380	9
wever (Jacquard)			1			

Beroepskeuze Tielt 1862-1914

wever (wol)			14		7	
wever (emballage)			1			
wever (tapijt)			1			
wever (linnen)					3	
weefster in linnen	21					
fabriekweefster	3					
weefster			8		5	
ketser	10					
zwingelaar	57	35	100	8	21	3
KLEDING						
breister	15	1	12		47	
breider	1					
corsetmaakster	1		2		2	
handschoenmaakster			2			
hoedenmaakster	1		2		1	
hemdenmaker					1	
hemdenmaakster					2	
klakkenmaakster	13				2	
klakkenmaker	2					
kleermaker	12	1	29		36	
kleermakersgast	49		20		22	
kleermaakster	26	2	78		94	
kleermaakstersvrouw	27	5	3		6	
mutsenmaakster	23	2	33	1	38	1
mutsenmaker	4					
mutsenbreister					2	
modiste	13		8		8	
modist			2			
naaister	558	124	288	24	122	3
strijkster	4		2		2	
verver					1	
waschesse (wasvrouw)	31	1	31	1	36	3
LEDER						
bottienstikster (stepster)			2		109	2
bottiensnijder					1	
gareelmaker	1		3		7	
gareelmakersgast					1	
huidevetter	1		1			
huidevettersgast	18		25			
huidevetter			1			
leerlapper					2	
leerschaver	1					
leertouwer	2					
schoenmaker	28		72	1	36	1
schoenmakersgast	134	1	130		484	2
schoenmaakster					1	
schoenboorster					2	

Ronny GOBYN

schoensnijder					6	
velbloter	1					
zadelmaker	1		3		2	
zadelmakersgast	3		2			
CHEMIE						
fabrikant in loodwit			1			
fabrikant in vernis					1	
verfmaker					1	1
vertinder					2	
zeepzieder	1		1		1	
zeepziedersgast	1				3	
zeepziedster					1	
waskaarsmaker	3	1	2			
LUXE						
goud- en zilversmid	4					
goudsmid			2		1	
horlogemaker	4		5		1	
fotograaf			1			
PAPIER						
boekbinder	2	1	2		1	
boekbindersgast	1					
boekdrukker					1	
boekdrukkersgast					1	
drukker	3		2		2	
drukkersgast	10		9		6	
drukster					2	
letterzetter	1				1	
uitgever					1	1
uitgeefster			1		1	1
DIVERSEN						
electricien					1	1
fabrikant			6			
fabrikant in tabak					1	
fabriekwerkster			5		5	
ingenieur			2			
machinist					4	
molenmaker	1		3		1	
molenmakersgast			1			
mouleur			1			
natiebaas					1	
nijveraarster			1			
orgelspeler					1	
pottenbakker	3		1		1	
pottenbakkersgast	5		4		4	
werkman			7	1	40	
werkvrouw			15		172	
zeeldraaier			1			
	7767 (84)	628 (84)	6643	254	6747	236

ANALYSE VAN DE BEROEPSKEUZE UITGAANDE VAN HET
GEZIN (in %)

WEVER	-13	1866					Tot./ Gem.
		13-14	15-19	20-24	25-29	29+	
wever	84	100	99	96	90	87	94
schoenm.						5	1
ambacht	16		1	2	6	5	4
dagloner				1	4	3	1
kantwerkster	90	77	77	63	46	50	70
naaister		9	8	6	5	4	5
spinster	3	5	8	17	32	42	15
ambacht	7	9	8	14	16	4	10

SCHOENMAKER (45)

	Tot./ Gem.						
wever	14						
schoenmaker	86						
kantwerkster	69						
naaister	26						
ambacht	5						
AMBACHT	-13	13-14	15-19	20-24	25-29	29+	Tot./ Gem.
wever	58	67	46	34	9	15	34
schoenm.		7	5	2	12	3	5
ambacht	42	27	43	60	75	70	57
dagloner			2			3	1
bediende			2		3		1
andere (46)			3	4		3	2
kantwerkster	83	76	67	58	74	44	67
naaister	7	20	23	27	17	33	22

(45) Aantallen waren te klein om %-berekningen per leeftijdscategorie te maken. Deze opmerking geldt ook voor andere tabellen waar we geen leeftijdsverdeling maakten.

(46) "Andere" bij mannen, als een beroep niet voorkomt onder volgende in aanmerking genomen beroepen : wever, schoenmaker, ambacht, landbouwer, landwerker, dagloner, kleinhandelaar, handelaar, bediende, dienstbode.

Ronny GOBYN

spinster			3	2		6	2
ambacht	7	4	5	10	9	11	7
kleinhandel						6	1
andere (47)	3		2	2			1

KLEINHANDEL + AMBACHT

	Tot./Gem.		Tot. Gem.
wever	28	kantwerkster	34
schoenmaker	5	naaister	41
ambacht	49	ambacht	5
kleinhandel	8	kleinhandel	5
bediende	3	bediende	2
andere	8	andere	12

KLEINHANDEL

wever	30	kantwerkster	28
schoenmaker	4	naaister	41
ambacht	30	ambacht	18
landwerker	5	kleinhandel	9
kleinhandel	5	andere	4
handelaar	4		
bediende	14		
andere	7		

LANDWERKER

wever	74	kantwerkster	69
ambacht	4	naaister	14
landbouwer	1	spinster	12
landwerker	14	landwerkster	5
dagloner	4		
andere	3		

LANDBOUWER

	-13	13-14	15-19	20-24	25-29	29+	Tot./Gem.
wever	25	55	35	31	19	14	24
ambacht						2	1
landbouwer	75	45	65	69	81	83	74
bediende						2	1

(47) "Andere" bij vrouwen, als een beroep niet voorkomt onder volgende in aanmerking genomen beroepen : kantwerkster, naaister, spinster, ambacht, landbouwer, landwerkster, dagloonster, kleinhandelaarster, handelaarster, meid, bottienstikster.

Beroepskeuze Tiel 1862-1914

kantwerkster	60	17	7	17	4	6	11
naaister	40	50	76	60	61	58	63
spinster			5	11	13	21	11
ambacht			2	3			1
landbouwster		33	10	9	22	15	13

DAGLONER

	Tot./Gem.		Tot./Gem.
wever	80	kantwerkster	81
ambacht	8	naaister	8
dagloner	11	spinster	6
andere	1	dagloonster	2
		ambacht	3

1880

WEVER

	Tot./Gem.	Toe-komst		Tot./Gem.	Toe-komst
wever	70	40	kantwerkster	85	50
schoenmaker	3	19	naaister	4	2
ambacht	3	8	ambacht	7	12
landwerker	14	15	landbouwster	1	-
dagloner	3	2	landwerkster	1	-
dienstbode	2	8	meid	1	24
bediende	1	-	bottienstikster	-	10
andere	2	9	andere	1	

SCHOENMAKER (48)

	Tot./Gem.		Tot./Gem.
wever	2	kantwerkster	46
schoenmaker	82	naaister	34
ambacht	9	ambacht	14
dagloner	2	meid	6
bediende	2		
andere	2		

(48) Er waren te weinig cijfers om een zgn. "Toekomst"-tabel samen te stellen.

Ronny GOBYN

AMBACHT

	Tot./ Gem.	Toe- komst		Tot./ Gem.	Toe- komst
wever	11	13	kantwerkster	46	47
schoenmaker	13	32	naaister	29	10
ambacht	68	52	ambacht	16	18
landbouwer	1	4	landbouwster	2	-
landwerker	5	-	landwerkster	2	-
dagloner	2	-	dagloonster	1	-
bediende	1	-	meid	2	14
			bottienstikster	-	6
			andere	2	4

KLEINHANDEL + AMBACHT

	Tot./Gem.		Tot./Gem.
schoenmaker	18	kantwerkster	32
ambacht	56	naaister	37
landwerker	6	ambacht	16
kleinhandel	13	kleinhandel	5
		meid	5
		bottienstikster	5

KLEINHANDEL

	Tot./ Gem.	Toe- komst		Tot./ Gem.	Toe- komst
wever	16	2	kantwerkster	47	24
schoenmaker	8	26	naaister	21	27
ambacht	29	31	ambacht	7	18
landwerker	17	2	landwerkster	25	-
dagloner	4	2	kleinhandel	16	6
handelaar	2	5	dienst(meid)	5	12
kleinhandel	8	-	bediende	-	6
dienstbode	2	7	bottienstikster	2	3
bediende	8	12	andere	-	3
andere	8	12			

LANDBOUWER

wever	1	-	kantwerkster	16	7
schoenmaker	2	-	naaister	5	-
ambacht	4	5	ambacht	3	-
landbouwer	90	91	landbouwster	76	93
andere	3	4			

Beroepskeuze Tielt 1862-1914

LANDWERKER

wever	29	20	kantwerkster	82	59
schoenmaker	2	2	naaister	1	7
ambacht	2	8	ambacht	-	2
landbouwer	-	3	landbouwster	-	2
landwerker	69	63	landwerkster	15	19
dagloner	5	-	dagloonster	1	-
dienstbode	1	2	meid	-	10
bediende	-	2	bottienstikster	-	2
andere	1	2	andere	1	-

DAGLONER

	Tot./Gem.		Tot./Gem.
wever	40	kantwerkster	88
schoenmaker	12	naaister	2
ambacht	14	ambacht	4
landwerker	21	landwerkster	6
dagloner	10		
andere	2		

1900

WEVERS

	Tot./Gem.	Toe-komst		Tot./Gem.	Toe-komst
wever	35	28	kantwerkster	79	38
schoenmaker	31	31	naaister	1	11
ambacht	5	12	ambacht	11	11
landbouwer	-	2	bottienstikster	3	4
landwerker	22	23	dagloonster	-	4
dienstbode	1	3	kleinhandel	-	2
andere	2	2	meid	3	23
			andere	3	8

SCHOENMAKERS

wevers	-	12	kantwerkster	31	10
schoenmakers	82	45	naaister	8	27
ambacht	9	18	ambacht	19	12
handelaar	-	2	landwerkster	-	2
kleinhandel	-	4	kleinhandel	-	2
bediende	8	12	handelaarster	-	5
andere	3	8	meid	-	12
			bottienstikster	39	22
			andere	3	7

Ronny GOBYN

AMBACHT

wever	9	16	kantwerkster	43	9
schoenmaker	37	17	naaister	5	40
ambacht	39	41	ambacht	28	13
landbouwer	-	3	landwerkster	3	-
landwerker	10	7	dagloonster	3	-
dagloner	2	-	kleinhandel	2	3
kleinhandel	1	-	meid	1	9
bediende	2	11	bottienstikster	13	17
dienstbode	-	1	andere	2	10
andere	-	3			

KLEINHANDEL + AMBACHT

wever	3	4	kantwerkster	8	5
schoenmaker	54	17	naaister	19	39
ambacht	43	51	ambacht	46	21
kleinhandel	1	-	kleinhandel	8	5
landbouwer	-	2	handelaarster	4	-
landwerker	-	2	bottienstikster	15	24
dagloner	-	2	andere	-	3
handelaar	-	4			
bediende	-	18			
andere	-	2			

KLEINHANDEL

wever	4	6	kantwerkster	24	28
schoenmaker	27	33	naaister	27	24
ambacht	25	21	ambacht	18	24
landbouwer	-	3	kleinhandel	20	4
landwerker	22	6	meid	2	4
dagloner	4	-	bottienstikster	7	12
kleinhandel	6	6	andere	2	4
handelaar	4	12			
bediende	4	12			
andere	4	-			

LANDBOUWER

wever	1	3	kantwerkster	4	-
schoenmaker	2	2	ambacht	3	1
landwerker	2	-	landbouwster	93	98
landbouwer	94	95			

LANDWERKER

wever	18	12	kantwerkster	85	54
schoenmaker	13	4	naaister	4	6
ambacht	3	17	ambacht	3	2
landbouwer	1	5	landwerkster	9	14
landwerker	62	48	meid	-	14
dagloner	1	-	bottienstikster	-	2
andere	-	4	andere	-	8

DAGLONER

	Tot./Gem.		Tot./Gem.
wever	14	kantwerkster	59
schoenmaker	53	naaister	1
ambacht	10	ambacht	18
landwerker	1	landwerkster	3
dagloner	18	dagloonster	3
bediende	2	meid	8
andere	2	bottienstikster	10

**RECHERCHE SUR LES CHOIX PROFESSIONNELS DE LA
POPULATION DE TIELT ENTRE 1862 ET 1914
UNE NOUVELLE EVALUATION ET APPROCHE DES
SOURCES RELATIVES A UNE VILLE DE LA
CAMPAGNE FLAMANDE**

par

Ronny GOBYN

RESUME

Au cours des dernières années, diverses recherches nous ont appris qu'il faut user de prudence dans le maniement des résultats des recensements officiels du 19ème siècle. A côté de la critique interne qu'il convient de mettre en oeuvre pour chaque recensement, il faut tenir compte du fait que la plupart de ces recensements ne sont pas comparables et que leurs résultats furent presque toujours achevés au niveau national.

L'auteur a tenté, en premier lieu, de donner un aperçu de la répartition professionnelle de la population de Tielt, en examinant les choix individuels et par le biais de la reconstruction de trois recensements professionnels (1866, 1880 et 1900). Pour 1866, l'auteur disposait des formules originales du dénombrement de population, ce qui lui a permis de prendre en ligne de compte l'ima-

ge, à l'état brut, que les agents chargés du recensement avaient de leur société, de contrôler leur méthode de travail et de la confronter avec les directives générales en vigueur. Pour 1880 et 1900, la notation des professions dans les dénombrements démographiques fut reconstruite par la recherche des inscriptions originales faites dans les registres de population. On obtint de cette manière trois séries énumératives de professions dont chacune constitue une coupe statistique de la répartition professionnelle à Tielt au cours des années 1866, 1880 et 1900. La comparaison des chiffres obtenus a permis de déceler certains glissements. L'explication de ce phénomène demeure très générale et unilatérale car les résultats de cette approximation ne permettent pas d'interprétations nuancées. Les explications relatives à la mobilité économique demeurent donc nécessairement, dans la majorité des cas, à un niveau de simple hypothèse.

La recherche entreprise fut complétée par une seconde approximation qui utilisa des éléments d'analyse plus dynamiques. Le comptage des "individus pourvus d'une profession" détache ces individus de leur contexte familial et de la structure particulière qui détermina, pour une grande part, les choix professionnels effectués.

Grâce aux mêmes sources que celles utilisées pour la première approche, l'auteur a étudié les choix professionnels des enfants en les mettant en relation avec les professions exercées par les chefs de familles. Cette méthode a permis d'affiner les résultats obtenus par la recherche précédente. Elle augmente la possibilité de passer à l'interprétation de certains processus et elle permet d'éclaircir le problème de certaines modifications dans la répartition professionnelle. En outre, cette recherche nous apprend qu'à Tielt, en période de basse conjoncture, les enfants mâles suivent presque sans exception la profession paternelle tandis que, en des temps plus favorables, cette tendance est renversée de manière telle que les enfants choisissent la profession la plus riche d'avenir.

INVESTIGATION INTO THE CAREER CHOOSING OF THE
POPULATION OF A FLEMISH RURAL TOWN BETWEEN
1862 AND 1914 : TIELT
NEW EVALUATION AND APPROACH OF SOURCES

by
Ronny GOBYN

SUMMARY

Several investigations of the latest years taught us that the results of the 19th century official enumerations must be approached with the greatest care. Apart from the internal criticism which must be made of any enumeration separately, there is also the problem that most enumerations cannot be mutually compared and that the results have nearly always been processed on the national plane.

RESUME — SUMMARY

In a first approach the author tried to gain an insight into the career choosing of the Tielt population taking the individual as the starting-point and on the basis of three occupational enumerations : 1866, 1880 and 1900. For 1866 he had the disposal of the original census-forms, which enabled him to penetrate into the unprocessed image the local enumerators had, to check their working-method and to compare it with the general instructions. For 1880 and 1900 the statement of occupation in the enumerations was reconstructed by tracing the original entry in the respective registers.

Thus three series of occupation-statements were obtained, each forming a statistical average of the career choosing of the Tielt population in 1866, 1880 and 1900 respectively. Through the mutual comparison of the figures it was possible to indicate certain shiftings. The exposition had to remain very general and one-sided, as the results of this approach did not admit of shaded explanations. Most explanations regarding social mobility necessarily did not get beyond the stage of hypotheses.

The investigation was supplemented with a second approach in which dynamic elements are used. By a one-sided enumeration of "individuals with occupations" these individuals are detached from their family-frame, detached from the structure which largely determined the career choosing. Starting from the same sources as for the first approach, the career choosing of the children was studied with relation to the occupation of the head of the family. This method enabled the author to refine the results of the previous investigation, through which the possibility of interpretation of some processes was considerably increased and through which certain shiftings in the career choosing clearly came to the fore. Moreover, this investigation taught us that in a decline the Tielt male children, almost without any exception, learned the trades of their fathers, whereas in more favourable times this pattern was largely departed from, to choose the occupation offering the best possibilities.

Ronny Gobyn, Pontweg Huise 12, 9730 Nazareth